

The main achievement lies in the renewed publication and availability of key budget documents, as well as in the strengthening of the external oversight framework, especially through the reform of the Accounting Chamber [2; 3]. At the same time, this progress should be interpreted as a partial recovery rather than a completed reform success, because a number of planning, participation, audit, and institutional recommendations remain only partly implemented. Therefore, the current changes in the transparency of Ukraine's public finances can be defined as a transition from emergency opacity to conditional recovery, the long-term sustainability of which will depend on the transformation of restored publication practices into a more systematic, participatory, and institutionally embedded model of fiscal transparency.

REFERENCES

1. Sydorenko, D. O. The impact of martial law on budget transparency in Ukraine. *Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах: зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених* (м. Ірпінь, 26 лют. 2025 р.). Ірпінь, 2025. С. 155–158.
2. Ukraine: International Budget Partnership. *Open Budget Survey 2023*. URL: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2025/ukraine> (дата звернення: 16.04.2026).
3. Overview of implementation of short and medium-term recommendations stemming from SIGMA 2023 Monitoring Report during 2025. SIGMA Programme, OECD. 2025. 56 p.
4. Sydorenko, D. O. Preconditions for improving Ukraine's Open Budget Index score in 2025: Materials of the 1st International Scientific and Practical Conference "Planning and ensuring sustainable development of socio-economic systems" (Part 2, Poznan, 18 December 2025). Poznan, 2025. P. 162–164.

УДК 336.226.322(477)

Балтак Є. Я. Цимбал Д. Р.

здобувачки ОП «Диджитал-облік і оподаткування»

ДонНУ імені Василя Стуса

Юрчишена Л. В.

д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи

ДонНУ імені Василя Стуса

МЕХАНІЗМ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ: ЯК ПРАЦЮЄ СИСТЕМА НА ПРАКТИЦІ

Постановка проблеми. Податок на додану вартість (ПДВ) є одним із ключових бюджетоутворюючих податків України, який значною мірою впливає на фінансову діяльність підприємств. Особливо важливим є механізм бюджетного відшкодування ПДВ, що забезпечує повернення надмірно сплаченого податку платникам, передусім експортерам. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності питання ефективності, прозорості та швидкості відшкодування ПДВ набуває особливої актуальності. Незважаючи на реформування системи

адміністрування ПДВ, на практиці зберігаються проблеми затримок, бюрократичних процедур і ризиків зловживань, що негативно впливає на бізнес-клімат і інвестиційну привабливість держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження підтверджують значущість удосконалення механізму відшкодування ПДВ, адже він безпосередньо впливає на фінансову стабільність підприємств. Зокрема, О. Осипчук [1] наголошує на необхідності уніфікації термінології та чіткого розмежування поняття «бюджетне відшкодування» як процесу та результату, що сприяє більш точному застосуванню норм податкового законодавства, інші дослідники звертають увагу на практичні проблеми адміністрування, серед яких: неправомірне формування податкового кредиту, використання фіктивних операцій у сфері експорту та імпорту та недосконалість контролюючих процедур [2; 3]. Водночас у наукових працях підкреслюється, що впровадження Єдиного реєстру заяв на відшкодування ПДВ підвищило прозорість системи та знизило корупційні ризики, що свідчить про поступове, але ще не завершене вдосконалення цього механізму.

Метою дослідження є аналіз механізму відшкодування ПДВ в Україні, оцінка його ефективності на практиці та виявлення ключових проблем і напрямів удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Механізм бюджетного відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) в Україні є складною багаторівневою системою, що поєднує податкове законодавство, адміністративні процедури та електронні сервіси. Його суть полягає у поверненні платнику податку суми перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями за результатами звітного періоду. Найчастіше право на відшкодування виникає у підприємств-експортерів, адже експорт оподатковується за нульовою ставкою, що формує від'ємне значення ПДВ.

На практиці процес відшкодування передбачає кілька ключових етапів: формування податкового кредиту, подання декларації з ПДВ, автоматичну або документальну перевірку контролюючими органами та внесення заяви до Єдиного реєстру заяв на бюджетне відшкодування. Після завершення перевірки відповідна сума підлягає поверненню на рахунок платника або зараховується у рахунок майбутніх платежів.

Сучасні українські науковці (зокрема О. Осипчук, І. В. Бабінчук, О. А. Подольняк) [1–3] наголошують, що впровадження електронного адміністрування ПДВ та Єдиного реєстру заяв стало важливим кроком до підвищення прозорості системи. Дослідження показують, що автоматизація процесів дала змогу значно скоротити можливості для ручного втручання та корупційних зловживань. Водночас, за висновками економістів, ефективність механізму все ще обмежується низкою проблем.

Однією з ключових проблем залишається тривалість перевірок та затримки з відшкодуванням, що негативно впливає на ліквідність підприємств. Науковці також звертають увагу на ризики блокування податкових накладних, що ускладнює формування податкового кредиту. Окремо виділяють проблему використання схем мінімізації податкових зобов'язань через фіктивні операції, що змушує державу посилювати контроль, але водночас збільшує адміністративний тиск на добросовісний бізнес.

Таблиця 1 – Основні етапи механізму відшкодування ПДВ в Україні [4–5]

Етап	Зміст	Основні проблеми
Формування податкового кредиту	Відображення ПДВ за придбаними товарами / послугами	Блокування податкових накладних
Подання декларації	Звітність платника до податкових органів	Помилки у звітності
Перевірка (камеральна / документальна)	Контроль правильності нарахувань	Тривалість, бюрократія
Включення до реєстру	Внесення до Єдиного реєстру заяв	Технічні та процедурні затримки
Відшкодування коштів	Повернення коштів або зарахування	Затримки виплат

У період воєнного стану механізм відшкодування ПДВ зазнав додаткових викликів. Дослідження українських економістів свідчать, що через обмеженість бюджетних ресурсів та пріоритетність оборонних витрат держава інколи затримує виплати, що створює фінансові труднощі для підприємств [4]. Водночас уряд намагається підтримувати стабільність системи через цифровізацію процесів та спрощення процедур для сумлінних платників.

Загалом сучасні наукові підходи підкреслюють необхідність балансу між ефективним контролем і спрощенням адміністрування. Подальше вдосконалення системи має передбачати скорочення строків відшкодування, мінімізацію людського фактора та підвищення довіри між державою і бізнесом.

Висновки. Механізм відшкодування ПДВ в Україні є важливим інструментом підтримки фінансової стабільності підприємств та стимулювання експорту. Попри значний прогрес у напрямі цифровізації та підвищення прозорості, система залишається недосконалою через затримки виплат, складність процедур і посилений контроль, що іноді створює надмірне навантаження на бізнес. У сучасних умовах особливого значення набуває забезпечення своєчасного відшкодування та зменшення адміністративних бар'єрів. Подальше вдосконалення механізму має ґрунтуватися на балансі між ефективним контролем і спрощенням процедур, що сприятиме розвитку підприємництва та економічній стабільності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осипчук О. Аналіз понятійного-категоріального апарату відшкодування ПДВ. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-35>
2. Бабінчук І. В. Механізм бюджетного відшкодування ПДВ в Україні. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2025. Вип. 47. С. 877–883. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/2019>
3. Подоляничук О. А. Облікове забезпечення розрахунків з податку на додану вартість. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.2.76
4. Пономарьова В., Артюх О. Проблемні аспекти відшкодування ПДВ на сучасному етапі. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2(27). С. 153–160. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40064>
5. Богатчик Л. А. Аналіз проблемних аспектів бюджетного відшкодування податку на додану вартість у системі електронного адміністрування. *Вісник*

УДК 336.64:334.72.021

Юрчишена Л. В.

*д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Бартош А. А.

*магістр з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
ДонНУ імені Василя Стуса*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

Вступ. В умовах воєнного стану функціонування бізнесу супроводжується підвищеним рівнем невизначеності, ризиків та обмеженого доступу до ресурсів. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних фінансових інструментів, здатних забезпечити стійкість підприємств та їх адаптацію до кризових умов. Особливого значення набувають механізми підтримки ліквідності, збереження платоспроможності та забезпечення безперервності діяльності суб'єктів господарювання.

Мета роботи – оцінити вплив воєнних ризиків на фінансову стійкість підприємств та визначити ключові чинники її забезпечення.

Основна частина. В умовах воєнного стану значущість зазначених аспектів фінансової стійкості суттєво зростає, оскільки підвищуються ризики неплатоспроможності та порушення господарських зв'язків. Підприємства змушені адаптуватися до нових викликів, серед яких порушення логістичних ланцюгів, зниження платоспроможного попиту, обмежений доступ до фінансових ресурсів, зростання витрат та безпекові загрози. У таких умовах особливої актуальності набуває здатність суб'єктів господарювання ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами та підтримувати стабільність діяльності. Саме тому фінансова стійкість підприємства розглядається як одна з визначальних характеристик його життєздатності та конкурентоспроможності в сучасному економічному середовищі [1].

Фінансова стійкість підприємства є однією з ключових категорій, що визначає його здатність функціонувати та розвиватися в умовах постійних економічних змін. Вона поєднує в собі аспекти управління фінансовими ресурсами, підтримання платоспроможності та забезпечення фінансової безпеки. Сучасні дослідження підкреслюють, що від рівня фінансової стійкості залежить не лише ефективність діяльності підприємства, а й його здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам, забезпечувати стабільний розвиток та реалізовувати стратегічні цілі [2].

Аналіз фінансового стану дає змогу виявити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити ризики та потенціал для підвищення ефективності діяльності, а також закласти основу для прийняття стратегічних рішень щодо розвитку та оптимізації фінансових ресурсів.

Фінансова стійкість підприємства визначає здатність функціонувати в умовах економічних змін, поєднуючи управління ресурсами, платоспроможність і фі-